

Der er for få kvinder i toppen af dansk forskning

Af professor og bestyrelsesformand for Det Frie Forskningsråd
Peter Munk Christiansen og uddannelses- og forskningsminister
Sofie Carsten Nielsen (R), bragt i Information den 22. april 2014

Forskning og udvikling er helt afgørende for, at Danmark også i fremtiden er et velstående og trygt samfund.

Netop derfor bruger vi rigtigt mange penge på forskning, og de penge skal vi få mest muligt ud af. Det gør vi ikke i dag – det bliver meget tydeligt, når man ser, hvem der sidder i toppen af dansk forskning. Kvinderne mangler i alarmerende grad. Kun hver sjette professor ved de danske universiteter er en kvinde. Det er ikke bare skævt i forhold til ligestilling og ligebehandling. Det er også et stort problem i forhold til at få nok ud af vores forskningsinvesteringer og de mange dygtige kvindelige talenter potentiale.

Vi betragter os ofte som et foregangsland, når det gælder ligestilling. Men det er altså slet ikke tilfældet, når det gælder forskning. Sammenlignet med Norden og andre EU-lande ligger Danmark under gennemsnittet, når det gælder andelen af kvindelige professorer, lektorer og institutledere. Målt på andelen af kvindelige professorer er vi helt nede på en 17. plads ud af de 24 EU-medlemslande, der er tal for. Det er en forstemmende dårlig placering.

Næsten lige så mange danske kvinder som mænd får nu en ph.d.-uddannelse. Intet tyder altså på, at potentialet afhænger af køn. Kvinderne kommer bare ikke det sidste stykke op ad stigen til professorstillingerne.

Derfor har Det Frie Forskningsråd taget initiativ til YDUN-programmet (Younger women Devoted to a UNiversity career). Programmet har en økonomisk ramme på 110 millioner kroner og skal medvirke til, at flere kvindelige forskere på lektorniveau kommer i gang med en forskningslederkarriere. Men YDUN har været udsat for angreb fra flere sider. I dag vil en del af kritikken blive besvaret i

et åbent samråd i Uddannelses- og Forskningsudvalget. Og med nærværende kronik vil vi forsøge at rydde nogle af de mest udbredte misforståelser af vejen.

Kvinder sakker bagud

I princippet bør kvinder kunne konkurrere sig til lige så høje stillinger som mændene, når bedømmelsesprocedurer og peer review-systemet alene tager højde for forskningskvalitet.

Så, hvorfor er kvinderne ofte fraværende i forskningens top? En af de mest oplagte forklaringer er, at de går på barsel og hyppigere tager den største tørn med familiens små børn. Derfor er kvinder i højere risiko end deres mandlige kolleger for at sakke agterud. Men det forklarer ikke, at kønssammensætningen i de danske forskningsmiljøer er mere skæv end i de fleste andre lande, vi normalt sammenligner os med. Danmark var eksempelvis et af de første lande, der fik en veludbygget offentlig pasning af førskolebørn. En sådan ordning burde have ført til, at danske kvinder klarer sig bedre end deres kolleger i andre lande uden samme pasningsmuligheder.

Men meget tyder altså på, at der er andre faktorer på spil. Det kan blandt andet være netværk, kontakter og kulturen omkring mange af de akademiske fag, der gør kvindernes vej til en forskerkarriere mere besværlig. Det Frie Forskningsråd har undersøgt forholdene for de midlertidige postdoc-forskerstillinger og fundet klare tegn på, at netværk og kultur betyder noget. Undersøgelsen viser blandt andet, at mænd i langt højere grad end kvinder får disse stillinger efter opfordring fra deres ph.d.-vejleder.

Ingen kvindevoter

YDUN, der blev en realitet med det politiske forlig om forskningsreserven i november 2013, har været udsat for mange angreb. Kritikken har blandt andet gået på, at ansøgerne bliver udvalgt på grund af køn og ikke kvalifikationer. Derfor er det vigtigt for os at understrege, at programmet kan søges af både mænd og kvinder. Kun hvis to ansøgere – en af hvert køn – findes lige kvalificerede, får kvinden bevillingen.

Det betyder ikke, at Det Frie Forskningsråd vil se bort fra kvalitet i sin vurdering af ansøgninger om YDUN-midler. Uddelingene vil ske på baggrund af videnskabelig kvalitet. Der er heller ikke tale om, at Det Frie Forskningsråd generelt indfører kvindevoter. Heller ikke, at rådet belønner kvinder, fordi de er kvinder og dermed underforstået, fordi de skal have hjælp for at klare sig i konkurrencen med mænd.

Der kan højst søges om 6,5 millioner kroner til et projekt via YDUN, og den samlede pulje på 110 millioner kroner er en beskedent del af de 1,2 milliarder kroner, som Det Frie Forskningsråd uddeler i 2014. Der er altså ikke tale om, at der pludselig postes store summer i kvindelige forskere, som debatten kan give

indtryk af. Det bør være klart for alle, at det ikke er noget, der ødelægger kernen i det danske forskningsfinansierede system.

Vi vil ikke lave et uskønt kompromis mellem ligebehandling af kønnene på den ene side og kravet om et højt forskningsniveau i de projekter, der ansøges om penge til, på den anden side.

Men kritikerne af YDUN ved udmærket, at det ikke er en eksakt videnskab at bedømme forskningsansøgninger. Der indgår naturligvis skøn i vurderingen af forskningsspørgsmål, teori og metode. Her er det vigtigt at slå fast, at ansøgningerne om YDUN-midler vil blive sendt til vurdering og kommentering hos internationale eksperter, inden de bedømmes og prioriteres i rådet.

Vi vil sørge for, at talenterne bliver udnyttet bedre i dansk forskning. Vi går simpelthen glip af for mange talentfulde og idérige mennesker, hvis vi i grove træk nøjes med at rekruttere fra den ene halvdel af befolkningen – altså mændene. Målet er at undgå, at de dygtigste kvinder med en ph.d.-grad af forskellige årsager sætter karrieren på standby.

Universiteter skal gøre mere

Følger man de politiske diskussioner, får man meget let det indtryk, at programmer som YDUN kun er opstået efter den borgerlige regering. Men faktisk blev det seneste program for kvindelige forskningsledere gennemført under VK-regeringen i 2008-09. Og det endda på nogenlunde de samme betingelser som det aktuelle YDUN-program.

Vi tror og håber, at YDUN i forlængelse af tidligere programmer kan være med til at skabe flere rollemodeller for kvinder i forskningsverdenen. Kvinder mangler oftere end mænd mentorer, der kan prikke dem på skulderen og puffe dem i den rigtige retning.

Men at få flere kvindelige lektorer og professorer på de danske universiteter og forskningsinstitutioner er ikke gjort med et program for kvindelige forskningsledere. Universiteterne må gøre en endnu større indsats for at sikre, at kvinder får optimale muligheder for at forfølge en forskerkarriere.

I EU's forskningsprogram, Horizon 2020, sættes der også fokus på kvinder i forskningen. Kønssammensætning skal derfor tænkes ind i alle forskningsprojekter, der søger støtte i Horizon 2020.

Initiativer til en mere ligelig kønsbalance i forskningsmiljøerne bliver nu debatteret overalt i verden. Vi risikerer at tabe terræn i kampen om de internationale forskningsmidler. Dette er blot endnu et argument for, at vi skal have flere kvinder i toppen af dansk forskning. Ikke for kvindernes skyld, men for forskningens. Og hele samfundets.

Der er ansøgningsfrist til YDUN-programmet omkring 1. maj. Vi håber på mange gode ansøgninger.

Senest opdateret 23. april 2014